

З НОВИМ РОКОМ ТА РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ!

Кожного року перед новорічними та різдвяними святами у кожної людини пробуджується очікування казкових чудес. Незважаючи на буденну метушню та тривоги, у такий неспокійний для нашої країни час, ми всі віримо, що з настанням Нового року всі проблеми та біди залишаться в минулому році.

Плідним роком на події та заходи став 2015 для Національного природного парку «Гуцульщина». Не дивлячись на дії недоброзичливців та перепони, що переслідували нас, ми завжди шукали нові та ефективні методи діяльності. Так працівники наукового відділу продовжували працювати над природоохоронним проектом «Збереження Карпатських пралісів». У рамках проекту HYDROFOR швейцарські експерти передавали досвід нашим спеціалістам. Продовжується робота з інвентаризації флори та фауни, вивчення показників неспецифічної резистентності гуцульської породи коней, обстеження об'єктів сакральної спадщини Гуцульщини, закладено пробні площі сосни кедрової європейської.

Виховання у людей дбайливого ставлення до природи має починатися з дитячих років – найбільш активного періоду формування світогляду. Зважаючи на це, екоосвітяни парку впродовж року ділилися своїми знаннями з дошкільнятами, школярами та вихованцями різних гуртків про охорону, збереження та раціональне використання природних ресурсів рослинного та тваринного світів. Такими заходами стали різноманітні еколекторії для шкіл району, районний молодіжний екологічний фестиваль «Гірська веселка», районні конкурси та акції.

Відділ рекреації та благоустрою працював над створенням нових еколого-пізнавальних стежок: «На Лебедин», «На гори Овид та Бабу-Жбир». Традиційно, як і кожного року, туристично-мистецький комплекс «Маєток Святого Миколая» люб'язно приймав гостей зі всієї України.

Господарський відділ працював над створенням пасіки біля адмінкорпусу парку, реконструкцією приміщення конюшні, облаштуванням сірководневого джерела на річці Волиця та благоустроєм території.

Хай 2016 рік, в який ступаємо, приходить до нас під знаком миру і добра, любові й поваги до ближнього, буде роком чистих помислів і добрих справ та багатим на нові здобутки і приємні події. Бажаємо усім міцного здоров'я, віри в процвітання нашої країни. Нехай збуваються мрії, нехай удача і благодать Бога приходить у кожен дім.

Василь ПРОРОЧУК
Директор Національного природного парку «Гуцульщина»,
заслужений природоохоронець України

ПРАЛІСИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «ГУЦУЛЬЩИНА»

Одним із найцінніший природних надбань нашої держави є Карпатські ліси. Збереження їхньої недоторканості та первозданності є обов'язком сьогодення перед майбутнім поколінням. Задля їх збереження на теренах Українських Карпат реалізується міжнародний проект – «Збереження Карпатських пралісів» за підтримки «Товариства охорони птахів України» та «Zoologische Gesellschaft Frankfurt». До виконання цього проекту в 2014 році приєднався НПП «Гуцульщина».

На основі опрацьованих польових даних по кожному лісництву виведено розподіл обстежених площ за видом лісу (праліс, старовіковий ліс, господарський ліс) та головною породою в розрізі за видом лісу. В Кутсько-му лісництві більша частина обстежених ділянок припадає на старовірові деревостани (197,9 га), тут також присутня велика кількість господарських лісів. Розподіл за породами свідчить, що в букових деревостанах переважають старовірові ліси (63,1 га) та праліс (46,6 га), а в смерекових – господарські (130,8 га) та старовікові (113,5) ліси.

Досить цікавий розподіл обстежених територій виявився в Яблунівському лісництві. Тут нам найбільше вдалося підібрати природні, практично непорушні, ділянки, серед усієї обстеженої площі зафіксовано лише один виділ господарського лісу. Розподіл площ по Космацькому лісництві з точки зору заповідності є найкращим. Тут переважають праліси (295,4 га) та старовірові (293,1 га) деревостани, що обумовлено важкодоступними місцями їх розташування.

Підбивши підсумок розподілу обстежуваних деревостанів лісництв за породами слід відмітити, що в Яблунівському лісництві переважають букові ліси, а в Космацькому – смерекові, що вказує на приуроченість цих територій саме до відповідних лісорослинних поясів. Кутське лісництво в своєму складі має, як смерекові так і букові деревостани, тут також відмічені дубові та ялицеві ліси. Все це вказує на те, що територія цього лісництва охоплює чотири вертикальних лісорослинних пояси.

В цілому на обстеженій території в рамках проекту можна відзначити, що на 1260,6 га виявлено 608,2 га старовікових деревостанів та 398,3 га пралісів. Решта – 284,1 га, це господарські ліси.

Провівши аналіз отриманих польових результатів за основними критеріями діагностування старовікових та пралісових екосистем, встановлено, що більша кількість є одноярусними – 776,4 га. До них належать всі господарські ліси та більша кількість старовікових деревостанів в котрих другий ярус слабо виражений. Кількість дво- та триярусних деревостгій відповідно складає 26 та 14%, що обумовлено в цілому малою кількістю площ власне пралісів.

Розподіл деревостанів за кількістю підросу вказує на те, що в 48% з них процес природного відновлення відбувається на високому рівні, ще в 37% деревостанів є хороший потенціал для підвищення цього процесу, оскільки в них кількість підросу основних типотвірних порід є в межах 5-10 тис. шт./га. Це означає, що більшість обстежуваних деревостанів мають високий потенціал до природного відновлення. Отже, в майбутньому при дотриманні заповідності ці лісові масиви сформують праліси.

Лісотипологічний аналіз обстежуваних деревостанів, вказує на те, що там переважають букові та смерекові типи лісу. Найпоширенішим серед смерекових типів є волога сурамінь – С3-См, що займає 398,5 га (31%), серед букових – волога ялицева субучина (С3-яцБк) площа якої сягає 182,6 га – 14% від загальнообстеженої.

На 738,2 га обстежуваної площі нами не виявлено суттєвого впливу людського господарювання. На це вказує розподіл деревостанів за кількістю мертвої деревини в лісі. Це є одним із основних критеріїв та запорукою існування пралісів.

Загалом в складі рослинного покриву обстежених територій виявлено сім угруповань, занесених до Зеленої книги України. Також зафіксовано 21 вид судинних рослин, 9 видів грибів, 30 видів тварин, що включені до Червоної книги України. Всі ці види охороняються в природному стані згідно прийнятого Закону України «Про Червону книгу України». Стаття 11 цього закону зазначено «Перебування (зростання) на певній території рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, включених до Червоної книги України, є підставою для оголошення її об'єктом природно-заповідного фонду України загальнодержавного значення». Значна кількість виявлених локалітетів раритетних видів рослин на обстежених територіях підтверджує актуальність переведення цих площ до складу НПП «Гуцульщина».

Олег ПОГРІБНИЙ

науковий співробітник НПП «Гуцульщина» кандидат сільськогосподарських наук

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВІСНИК НПП «ГУЦУЛЬЩИНА» / www.nnpf.if.ua / №3-4 (52-53) 2015 року

ОБМІН ДОСВІДОМ ЩОДО ВЗАЄМИН МІЖ МІСЦЕВИМИ ГРОМАДАМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ ПРИРОДНИМИ ПАРКАМИ

Проект «Збереження Карпатських пралісів», який впроваджується Українським товариством охорони птахів, у співпраці та за фінансової підтримки Франкфуртського зоологічного товариства (Німеччина) ставить перед собою дуже важливі цілі у Карпатському регіоні. Передусім, це збереження Карпатських пралісів і старовікових лісів шляхом розширення територій покриття цих цінних лісових масивів національними природними парками Українських Карпат.

«Налагодження конструктивного діалогу та тісна співпраця з сільськими громадами – запорука успішної роботи національних парків у справі збереження природи», - такий основний меседж мав семінар, який відбувся 18-19 листопада в Національному природному парку «Синевир». Участь у обговоренні цього важливого питання взяли півсотні учасників з різних куточків карпатського регіону: представники національних природних парків, голови сільських рад, що розташовані на території та у зонах пропонуваного розширення парків, районне та місцеве керівництво, громадські організації, журналісти.

Участь в роботі семінару також взяли начальник наукового відділу НПП «Гуцульщина», кандидат біологічних наук Любомир Держипільський та, від громадськості Косівщини, голова Снідавської сільської ради Світлана Медвідчук.

В обговореннях Світлана Лук'янівна розповіла, що в громади села є розуміння та співпраця з НПП «Гуцульщина» та Українським товариством охорони птахів щодо необхідності збереження пралісів та старовікових лісів на їх території. Водночас вона наголосила, що всі ліси, які знаходяться на території Снідавської сільської ради – це бувші людські ліси і головне, що населення продовжує їх охороняти і сподівається, що ці ліси будуть передані у приватну власність. Громадяни села, хоч і повністю не задоволені господарюванням ДП «Кутське лісове господарство», з насторогою відносяться до передачі всіх лісів до Парку, оскільки вони переконані, що при накладенні статусу ПЗФ, здійснити таку передачу буде неможливо. Насамкінець пані Світлана висловила, від дирекції школи та громадян села, безмежну вдячність організаторам та виконавцям даного проекту за проведення на території Снідавської школи та Грекокатолицької церкви екологічної акції «Чисте довкілля», а також реалізацію пілотного проекту в рамках якого в шкільній їдальні та кухні встановлено економне електричне опалення з повною заміною старих труб та батарей на сучасні. Вона висловили сподівання на подальшу співпрацю в царині облаштування туристичних маршрутів, створення та облаштування туристичного центру (є в наявності капітальне приміщення) тощо.

Підсумовуючи результати семінару, його учасники однозначно зійшлися на думці, що розширення меж парку стимулюватиме розвиток зеленого туризму, допоможе збереженню водного ресурса екологічної рівноваги в регіоні, зменшить ймовірність екологічних лих, покращить соціально-економічну ситуацію в регіоні тощо. А в цьому є об'єднаний інтерес усіх природоохоронців, лісогосподарників і громад.

Наступного дня учасники семінару відвідали територію розширення НПП «Синевир» с.Вільшани, де провели зустріч з громадянами та головами сільських Рад с. Вільшани та с. Забродь. Там вони активно з громадянами обговорювали проблемні питання соціального розвитку та співпраці з НПП. Ще раз почули, що саме національний парк допомагає в розвитку соціально-економічного характеру та вирішенню першочергових питань. Потім учасники семінару відвідали с. Колочава та Музей під відкритим небом: «Старе село».

Любомир ДЕРЖИПІЛЬСЬКИЙ
начальник наукового відділу НПП «Гуцульщина», к.б.н.

РОБОТА НАД РОЗШИРЕННЯМ ТЕРИТОРІЇ НПП «ГУЦУЛЬЩИНА» В РАМКАХ ПРОЕКТУ «ЗБЕРЕЖЕННЯ КАРПАТСЬКИХ ПРАЛІСІВ»

В 2015 році робота проводилась з громадськістю та органами місцевого самоврядування 4-х населених пунктів: села Снідавка – за результатами обстежень проведених в 2014 році 600,4 га заліснених площ доцільно включити до складу НПП «Гуцульщина», а також сіл: Люча, Космач, Старі Кути – 2090 га лісів, що входять до складу парку без вилучення в ДП «Кутське лісове господарство», запроєктовано перевести в його постійне користування.

Проведено: зустрічі, обговорення -10; наради – 6 (Мінприроди – 1; ОДА – 3; райрада - 2); круглі столи – 3; засідання – 4; офіційні звернення – 7; інтерв'ю обласному телебаченню – 5, інтерв'ю – 1; виступи на конференціях – 2; інтерв'ю спец кореспонденту -1; робота з фотографами – 7 днів. Також в цих населених пунктах проведено анкетування учнів віком від 7 до 14 років, дорослого населення та гостей, з метою вивчення їх бачення щодо діяльності НПП «Гуцульщина», а також переведення цих цінних територій до складу чи в постійне користування парку.

Інформування населення:

- зроблена мультимедійна презентація для активу сіл та сільських громад з детальною характеристикою пралісів та старовікових лісів їх територій, акцентована увага на цінності цих екосистем для людей та їх нащадків, обґрунтована необхідність їх збереження та підвищення статусу їх охорони;
- надруковано матеріали з реалізації проекту «Збереження Карпатських пралісів» в районному часописі «Гуцульський край» та інформаційному віснику НПП «Гуцульщина»;
- розміщені матеріали на сайті НПП «Гуцульщина»;
- підготовлено матеріали до буклету «Національні природні парки Українських Карпат – обереги Карпатських лісів»;

- підготовлено і надіслано в Мінприроди України спростування звинувачень Івано-Франківською ОДА НПП «Гуцульщина» щодо неефективності його діяльності та розширення площі, за результатами засідання робочої групи 19.06.2015р.

Співпраця з громадами.

I. Екологічні акції:

- забезпечено посадматеріалом та організовано озеленення територій в селах Снідавка, Космач, Старі Кути (*опубліковано в «Інформаційному віснику НПП «Гуцульщина», № 1 – 2, 2015 р.»*);
- сприяли виїзду експертної групи з Національного екологічного центру України (НЕЦУ) для обстеження екологічної та соціальної ситуації щодо розвідувальних робіт по видобутку нафти та газу, а також встановлення бурових вишок в с.Космач.

II. На початку липня 2015 року в їдальні та кухні Снідавської ЗОШ I-II ступенів встановлено економне електричне опалення з повною заміною старої труб та батарей на сучасні. Це пілотний проект ініційований Національним природним парком «Гуцульщина», та реалізований в рамках проекту «Збереження Карпатських пралісів»

До реалізації даного проекту долучилася Косівська районна рада та відділ освіти в Косівському районі, вони виділили для підведення необхідної потужності електроенергії 45 тисяч гривень.

III. Рекреаційна діяльність

Науковцями НПП «Гуцульщина», спільно з сільським головою, на території Снідавської сільської ради обстежено, розроблено та описано 3 туристичні маршрути: «На Ігрець», «До гори Камінець», «До Терношорської Лади», а також 2 об'єкти туристичного спрямування: «Створення інформаційного туристичного центру (у приміщенні будинку сільської ради)» та «Облаштування туристичного притулку (у приміщенні колишньої школи на присілку Межиріки)».

На території Космацької сільської ради обстежено, розроблено та описано 2 туристичні маршрути: «На гору Грегит», «На Лисину Космацьку».

На території Сторокутської сільської ради обстежено, розроблено та описано туристичний маршрут «На гору Овид та Бабу-Жбир».

Розроблено кошториси цих маршрутів та об'єктів, всі матеріали подано для розгляду в центральній офіс УТОП для вирішення питання фінансування цих робіт в наступному році.

Реалізація цього проекту буде продовжуватися в 2016 році.

Юрій СТЕФУРАК,

заступник директора з наукової роботи НПП «Гуцульщина», к.б.н.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВІСНИК НПП «ГУЦУЛЬЩИНА» / www.nnpf.if.ua/ №3-4 (52-53) 2015 року

ШВЕЙЦАРСЬКІ ЕКСПЕРТИ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ПЕРЕДАЮТЬ ДОСВІД УКРАЇНСЬКИМ КОЛЕГАМ

лісового господарства Еріхом Оберхольцером було представлено сучасні підходи щодо забезпечення сталого лісогосподарювання для підвищення гідрологічної ролі лісів та багатофункціонального використання природних ресурсів, доцільних і розповсюджених у Європі систем і способів покращення господарської діяльності національних парків та заповідників.

На прикладі наближеного до природи, ведення лісового господарства продемонстровано практичне використання згаданих систем і способів та практичні вправи в лісових насадженнях національного природного парку «Зачарований Край».

Зоряна ГОСТЮК,
молодший науковий співробітник
НПП «Гуцульщина»

СТРАТЕГІЯ ПОВЕРНЕННЯ ГУЦУЛЬСЬКОГО КОНЯ В ЙОГО ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

6-7.06.2015 року в Рудавці Риманівській (Польща) відбулася підсумкова конференція з прийняття «Стратегії повернення гуцульського коня в його природне середовище до 2025 року».

Участь у конференції взяв автор цих рядків, представник-експерт Стратегії від України, який виступив з доповіддю: «Стан та перспектива розвитку гуцульського конярства на Прикарпатті». Історія співпраці польських та українських конярів в цій царині розпочалася з утворення у 1925 році в Косівському повіті Товариства конярів гуцульської породи. З того часу в польській і українській частині Карпат значно розвинулося розведення гуцульських коней. Конярі з Польщі та України розширили співробітництво у сфері обміну племінним матеріалом і підвищення рівня їх розведення. Всебічне використання гуцульських коней призводить до постійного підвищення значення коней цієї породи в гористих територіях Польщі та України.

Саме з нашої ініціативи в стратегію включено НПП «Гуцульщина» та «Верховинський», задекларовано транскордонну співпрацю між національними парками.

Місією стратегії до 2025 року є збереження гуцульського коня в його середовищі, як частини культурної спадщини народів Карпат. Використання потенціалу коней гуцульської породи при збереженні їх первинних ознак. Зростання туристичної привабливості польської і української частини Карпат за допомогою спільної соціально-економічної діяльності прикордонних територій Польщі і України з використанням природно-культурних та історичних цінностей.

Стратегія є знаряддям Українсько-Польської співпраці, своєрідним «дороговказом» щодо збереження, інтенсивного розведення та удосконалення генофонду гуцульської породи коней.

Юрій СТЕФУРАК,
заступник директора з наукової роботи НПП «Гуцульщина», к.б.н.

МІЖНАРОДНИЙ СЕМІНАР В НПП «ГУЦУЛЬЩИНА»

10 жовтня 2015 року в Національному природному парку «Гуцульщина» відбувся семінар «Гуцульський кінь в культурі Карпат», який за 2 роки був третім і, як і ті попередні, проходив в рамках проекту «Створення Польсько-Українського центру розведення та популяризації коней гуцульської породи» програми транс-кордонного співробітництва Польща-Білорусія-Україна. В роботі семінару взяли участь представники з Польщі: керівники господарства інституту зоотехнії в Оджехові, експерти і члени Польської асоціації з розведення гуцульських коней, а також селекціонери і власники гуцульських коней та України: науковці Львівської академії ветеринарної медицини, Харківського інституту тваринництва,

селекціонери селекціонцентру м. Свалява Закарпатської області, а також приватники з Івано-Франківської, Київської, Львівської та Дніпропетровської областей які утримують у своїх господарствах гуцульських коней. З презентацією «Історія, сучасний стан та перспектива розведення гуцульської породи коней на Прикарпатті» перед учасниками семінару виступив заступник директора парку з наукової роботи, к.б.н. Ю.П. Стефурак. Представників з Польщі особливо зацікавили сучасний стан селекційно-племінної роботи з гуцульською породою коней на Косівщині та імуногенетичні дослідження в гуцульському конярстві України. Учасники оглянули гуцульських коней в НПП «Гуцульщина», ознайомилися з всебічним використанням коня в сучасному присадибному господарстві та садибі сільського зеленого туризму Івана Гуралюка (с. Вербоваць), а також використанням образу гуцульського коня в народному мистецтві (кераміка, різьба тощо), відвідавши колоритний Косівський базар. Вони з великим інтересом відвідали приватну майстерню-салон з кераміки Косівської майстрині, члена спілки народних майстрів України Іванни Козак-Ділетти, яка розповіла про свою роботу, про історію цього промислу та провела майстер-клас з виготовлення керамічних виробів. Відвідувачі були приємно вражені побаченим.

На завершення керівниками делегації від України та Польщі спільно з науковцями Парку намічено шляхи подальшої співпраці в напрямку збереження гуцульської породи коней в Карпатському регіоні відповідно до розробленої міждержавної стратегії «Повернення гуцульського коня в його природне середовище».

Ірина СТЕФУРАК,
науковий співробітник НПП «Гуцульщина»

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ МАКРОМІЦЕТІВ

В серпні 2015 року науковцями Національного природного парку «Гуцульщина» проведено інвентаризацію макроміцетів на постійній пробній площі закладеній в старовікових смерекових лісах г. Грегит та околиць полоники Крами, що відносяться до території ДП «Кутське лісове господарство», які ввійшли до складу Парку без вилучення у лісокористувачів.

В результаті досліджень ідентифіковано 41 вид макроміцетів, які належать до 20 родів, 15 родин та 6

порядків одного класу Agaricomycetes з відділу Basidiomycota. Серед виявлених грибів два види належать до Червоної книги України, а саме: *Gomphus clavatus* (Pers.) Gray та *Lactarius lignyotus* Fr. Крім того чотири види макроміцетів проінвентаризовано вперше.

Стелла ФОКШЕЙ,
заступник начальника наукового відділу
НПП «Гуцульщина»

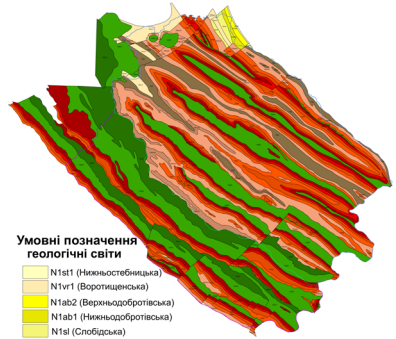
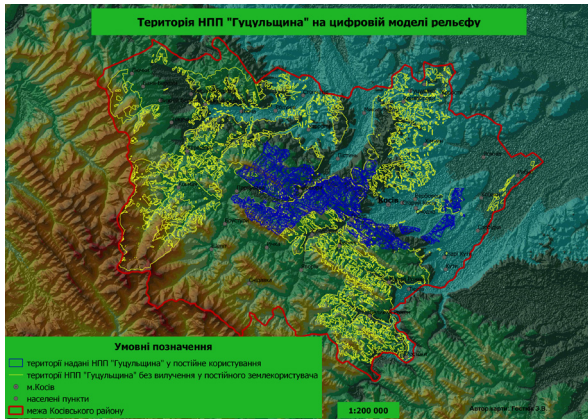
ГЕОГРАФІЧНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА (ГІС) В НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ «ГУЦУЛЬЩИНА»

На сучасному етапі розвитку науки і техніки одним з основних завдань наукових досліджень є засправадження ГІС - технологій у природно-заповідній справі, зокрема під час картування територій. ГІС - це комп'ютерна система, що забезпечує можливість використання, збереження, редагування, аналізу та відображення географічних, лісогосподарських, сільськогосподарських та інших даних картографічним способом. ГІС - технології є невід'ємним атрибутом наукових та рекреаційних досліджень.

З 2014 року в НПП «Гуцульщина» інтенсивно застосовується ГІС - технології для наукових досліджень зокрема ArcGIS та QGIS. В результаті роботи отримано нові картографічні дані в галузях ландшафтознавства, геології, гідрології, ботаніки, мікології, рекреації та в лісовій галузі. Всі карти зроблені в світовій системі координат WGS 1984_ UTM_Zona_35N.

У перспективі ГІС Парку стане основою розробки геоінформаційної системи для Косівського району, оскільки НПП безпосередньо займає майже 36% від площі адміністративного району, а з врахуванням прилеглих до його території населених пунктів (часто розміщених між окремими масивами парку) – біля 60% території Косівщини. У ГІС району можна буде акумулювати різноманітну просторову інформацію (структура земель, землекористувачі, транспортні магістралі, інженерні комунікації, екологічні загрози тощо) для оцінки, прогнозування та прийняття виважених стратегічних і оперативних управлінських рішень.

Зоряна ГОСТЮК,
молодший науковий співробітник
НПП «Гуцульщина»

Силви Ващенко В. А., Гринь В. І.
Комп'ютерна обробка Гостюк З. В. Масштаб 1: 150 000

ЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЛІСІВ

В 2015 році науковцями НПП «Гуцульщина» проведено планові обстеження 15 ППС I рівня моніторингу та ППП5 II рівня моніторингу. Екологічний моніторинг лісів дозволяє визначити сучасний стан лісових екосистем, а також прослідкувати напрямки та тенденції динаміки лісів в сучасних умовах і давати прогнози на майбутнє, про що інформується громадськість району.

Також науковці НПП «Гуцульщина» спільно з провідними науковцями УкрНДГірліс (м. Івано-Франківськ) та Національного лісотехнічного університету України (м. Львів) проводять наукові дослідження щодо відновлення корінних природних комплексів на території Косівського району.

За результатами польових обстежень буде видано рекомендації в вигляді наукової монографії щодо ведення природоохоронного господарства в лісах Косівщини.

Василь ЛОСЮК,
старший науковий співробітник наукового відділу НПП «Гуцульщина»
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВІСНИК НПП «ГУЦУЛЬЩИНА» / www.nnpf.if.ua / №3-4 (52-53) 2015 року

СОСНА КЕДРОВА ЄВРОПЕЙСЬКА PINUS CEMBRA L. В НПП «ГУЦУЛЬЩИНА»

Карпатського НПП. На території НПП «Гуцульщина»

Корпус Карпатського НПП. На території НПП «Гуцульщина»

дуже потужна, поверхнева, іноді змішана. Пагони товсті з густим рижим опушенням. Бруньки конічні, не смолисті, хвоя темно-зелена, густа, шорстка до 8-12 см завдовжки, зібрана в пучки по 5 хвоїнок. Оппадає хвоя через 3-5 років. Шишки фіолетово-коричневі, яйцеподібні, прямостоячі, апофіз товстий, широкий, трикутний з пупком на верхівці. Насінини коричневі, овальні, без крила завдовжки до 12 мм. Вага 1000 насінин 200-300 г. Деревина тверда, смолиста із темно-рожевим ядром і приємним хвойним запахом.

Для Карпат є типотвірною породою оскільки формує два типи лісу де виступає головною породою (А3-смСке – вологий смереково-кедровий бір та В3-смСке – вологий смереково-кедровий субір) та два в якому виступає в ролі супутньої породи (В3-скеСм – вологий кедрово-смереговий субір та В3-скеСг – вологий кедрово-гірськососновий субір).

Причина зникання – масове вирубування в Карпатах в минулих століттях через досить високі механічні, фітонцидні та декоративні якості деревини (з неї виготовлялися меблі в яких не розводилася міль), великий період насінноношення, масове поїдання насіння птахами та білками, повільне відновлення та витіснення смерековими і ялицевими лісами, вирубування в теперішній час під ритуальні обряди – весілля.

З господарської точки зору є досить цінною породою, оскільки формує деревостани на таких територіях де типові Карпатські деревні породи не в змозі його сформувати. Виконує ґрунтовірну, водорегулюючу, вітрорегулюючу та протирозійну функції. Є цінною харчовою базою для багатьох місцевих та перелітних птахів.

Заходи охорони – охороняється в ПЗ «Горгани» заказниках загальнодержавного значення. Забороняється їх вирубка по всій території Карпат. Всі виявлені місця зростання дерев цього виду необхідно взяти під охорону.

На цей час НПП «Гуцульщина» розробляє програму по збереженню та відновленню сосни кедрової європейської на території Косівщини. Закладена постійна пробна площа має слугувати інструментом розуміння розвитку ценопопуляції сосни кедрової європейської на території НПП «Гуцульщина».

Олег ПОГРІБНИЙ

науковий співробітник НПП «Гуцульщина» кандидат сільськогосподарських наук

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАУНИ ІЗДЦІВ НА ТЕРИТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «ГУЦУЛЬЩИНА»

Дослідження видового різноманіття тваринного світу є важливим і пріоритетним завданням кожного науковця. Тому на території НПП «Гуцульщина» систематично проводиться кропітка робота по вивченню багатства фауни регіону. Цього року ретельні дослідження були проведені по вивченню фауни іздців-діапрїд. Іздці-діапрїди — це паразитичні перетинчастокрилі, характерною особливістю яких є ендопаразитичний розвиток личинок у личинках і лялечках (пупаріях) інших комах. Хазяями більшості видів діапрїд є представники Diptera, зрідка Coleoptera, Lepidoptera, Hemiptera й інші Hymenoptera. Робота по вивченню цих перетинчастокрилих комах проводилася під керівництвом асистента кафедри молекулярної генетики та біотехнології Інституту біології, хімії та біоресурсів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича кандидата біологічних наук Тимочко Лесі Іванівни.

В експедиційних дослідженнях від парку взяли участь: заступник начальника наукового відділу Фокшей Стелла Ігорівна та старший науковий співробітник, кандидат біологічних наук Пасайлюк Марія Василівна.

Збір матеріалу здійснювали у чотирьох рослинних асоціаціях у межах парку (дендропарк, буково-грабовий ліс, мішаний ліс, а також на луках на березі р. Рибниця) методом ентомологічного косіння та з використанням пасток Меріке.

Камеральну обробку проводили за загальноприйнятими в гіменоптерології методиками. Іздців ідентифікували за відповідними визначниковими таблицями та родовими визначниковими таблицями. Всього зібрано й опрацьовано близько 400 особин діапрїд. Проводиться робота по їх ідентифікації, що стане суттєвим поповненням видового складу фауни нашого регіону та буде відображено у літописі природи НПП «Гуцульщина».

Слід відмітити, що дослідження комах родини Діапрїди на території парку проводиться не вперше. Зусиллями науковців змонтований експозиційний матеріал (колекція цих комах), оглянути який можна побачити в лабораторії екологічного моніторингу.

Марія ПАСАЙЛЮК,
старший науковий співробітник НПП «Гуцульщина», к.б.н.

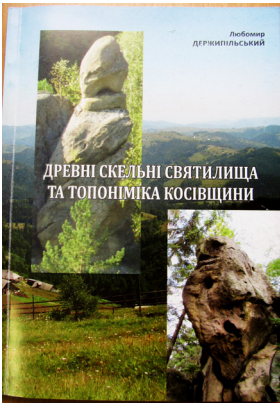
ДО ПЕРШОДЖЕРЕЛ

У видавництві Писаний Камінь вийшла друком науково-популярна книга Л.М.Держипільського «Древні скельні святилища та топоніміка Косівщини» (Косів, 2015, 140 с.).

На Косівщині нині відомо понад 30 скельних комплексів, які в давнину мали сакральне чи ритуальне значення. Їх можна віднести до, так званої Мегалітичної культури, характерними ознаками якої було побудова мегалітичних споруд. Це епоха неоліту, енеоліту, бронзового віку (7 – 2 тисячоліття до н.е.). Мегалітами прийнято називати окремі камені, скельні комплекси або споруди із великих блоків дикого або грубо обробленого каменю. Камінь був символом духовної міцї, стійкості, твердості, непоборності. Камені обожнювали, їм наділяли надзвичайними властивостями, їм приписували магічну силу, здатність зцілювати, передбачати майбутнє тощо. Первісна людина мала багату уяву, у різних каменях вбачала подобу тварин-тотемів, божеств, яким поклонялася. Деякі камені підправляла, надаючи більшої подоби відповідно уяві. У місцях знаходження поодиноких каменів, чи груп споруджувалися святилища різним богам, влаштовувалися різні ритуальні дійства, святкування, гуляння. На

більшості святилищ збереглися артефакти, що мали календарне призначення.

У книзі розглянуті найцікавіші, найінформативніші і найдоступніші для відвідування прадавні сакральні пам'ятки та похідні від них, а також подається авторська інтерпретація місцевих назв (топонімів). За власними назвами вдається встановити колишню наявність, призначення, межі, складові тих чи інших об'єктів, отже топоніміка (наука про місцеві назви, їх походження і значення) є інструментом календарної, мовної і господарчої археології. Це своєрідна «книга», «мова землі», яка

розповідає часто більше, ніж стародавні твори, більше, ніж про давню історію пам'ятають її мешканці.

Останні археологічні, лінгвістичні дослідження іноземних та вітчизняних вчених дозволяють по новому оцінити історичне минуле, свідчать про важливе, навіть чільне місце Карпатського регіону, зокрема й Гуцульщини в становленні і розвитку нинішньої цивілізації.

Цей багатющий археологічний і топонімічний пласт потребує ширшого і всестороннього вивчення, розроблення та здійснення заходів охорони і збереження прадавніх сакральних об'єктів. На їх основі можливе створення нових туристичних продуктів і послуг, популяризація історико-культурної спадщини, патріотичне виховання населення, сприяння збалансованому (сталому) розвитку краю.

Стелла ФОКШЕЙ,

заступник начальника наукового відділу НПП «Гуцульщина»

НЕЗВИЧАЙНИЙ ГРИБ

Одними з найцінніших та найдорожчих делікатесів у світі є трюфелі. Вони відомі ще з давніх-давен. Перші писемні згадки про них знайдені на скельних написах шумерів (20 століттям до н.е), вже тоді їх вважали незвичайно смачними. Тоді їм приписували чарівні властивості, вважали божественними. Культ трюфеля відомий за часів фараонів у Єгипті, а звідти прийшов у Стародавній Рим, де ці гриби були на вагу золота. Вони вважалися «африканським дивом», оскільки в Європі їх ще не було виявлено. В середньовіччя трюфелі набули містичного значення, їх використовували в чаклунських ритуалах, приписуючи їм зв'язок з «нечистою силою», напевно, через зовнішній вигляд. У Франції та Італії вперше трюфелі знайшли в кінці XIII на початку XIV століття. І відразу вони набули великої популярності серед вищої знаті. Кухарі вигадували найвишуканіші страви з цими грибами, при цьому обов'язковим атрибутом були живі квіти. Справжнє визнання трюфелів, як делікатесів почалося за часів Людовика XIV.

В світі виявлено близько 70 видів трюфелів. Та найбільш відомими є чотири: трюфель літній (*Tuber aestivum*), трюфель зимовий (*Tuber brumale*), трюфель італійський пемонтський (*Tuber magnatum*), трюфель перигорський (*Tuber melanosporum*). Трюфелі – це гриби округлої форми, бородавчасті, всередині темно-сірі, світло-сірі або червонувато-чорні зі світлими прожилками. Розмножується через послід тварин, які їх споживають.

Трюфелі ростуть під землею на коренях дерев на глибині від 10 до 50 сантиметрів, тож їх не так легко знайти. І тому дуже довго залишалося загадковим походження та екологія цих грибів. В середні віки вважали, що він є «породженням підземних газів», можливо через ароматність. Пошук трюфелів – це справжнє полювання, під час якого так звані мисливці використовують тварин, у яких як відомо надзвичайно розвинутий нюх. Зазвичай це свині (кнурі) та собаки (самки). У кнурів аромат гриба асоціюється з запахом самки, який вони відчувають за 20 м, при цьому тварині надівають намордник, щоб вона не викопала і не зіла знахідку. Собак для полювання на трюфелі починають тренувати з перших місяців життя, даючи їм молоко з відваром цього гриба. А з часом навчають шукати трюфелі спочатку в кімнаті, на подвір'ї і насамкінець вже в лісі.

На території НПП «Гуцульщина» виявлено Трюфель білий (*Choiromyces meandriformis* Vittad.) та трюфель оленячий (*Elaphomyces granulatus*). Перший належить до родини трюфелевих (*Tuberaceae*), але до іншого роду *Choiromyces*. Він не такий дорогий і цінується серед гурманів значно нижче ніж чорний та літній трюфель, який не має відношення до цієї родини. А другий свою назву отримав через те, що плодове тіло розвивається в ґрунті, подібне до трюфеля та має сильний запах.

Трюфель білий вперше його зафіксовано в 2013 році в грабово-буковому лісі з домішкою смереки та ялиці в підніжжі хребта Голиця, околиці м. Косів.

На відміну від інших трюфелів він росте не так глибоко під землею і після сильних опадів його легше знайти, оскільки частина гриба виходить з-під ґрунту на поверхню.

Трюфель білий: плодове тіло біло-вохристе чи світло-коричневе з гладенькою поверхнею, діаметром 2-12 см, за формою нагадує молодду картоплю. На розрізі білуватий зі світлими прожилками. Запах не такий інтенсивний як у справжніх трюфелів, смак горіховий. Плодоносить влітку та на початку осені в широколистяних та хвойних лісах. Трапляється в Західній та Східній Європі, в багатьох країнах (Німеччина, Данія, Литва, Болгарія, Польща, Швейцарія) є рідкісним або зникаючим та занесений до Червоних книг.

В НПП «Гуцульщина» трюфель оленячий вперше зареєстрований

в смерековий лісах ур. Кагли, околиці с. Снідавка. Плодові тіла утворює на глибині 5-10 см.

Трюфель оленячий: плодове тіло округле, подібне на лісовий або грецький горіх, діаметром 1-4 см, бородавчасте, жовто-бурого або темно-коричневого кольору. Мякуш твердий, однорідний, сірий, з віком чорний, порошкоподібний, з сильним неприємним запахом. Неїстівний. Проте тварини (кабани, зайці, олені, білки, борсуки та ін.) його дуже любляють. Плодоносить в липні-грудні в хвойних лісах.

В майбутньому ми сподіваємося виявити ще трюфель літній, який занесений в Червону книгу України і є зникаючим видом. Вид поширений в Євразії, але практично був знищений ще на початку ХХ століття,

внаслідок масової заготівлі.

Стелла ФОКШЕЙ,

заступник начальника наукового відділу НПП «Гуцульщина»

НАУКОВА ТА ТВОРЧА СПІВПРАЦЯ НПП «ГУЦУЛЬЩИНА»

Наукова діяльність НПП «Гуцульщина» здійснюється на всій території власними силами та з допомогою ряду науковців інших науково-дослідних установ. Така діяльність регламентується угодами про співпрацю. Станом на 2015 р. підписано та діють 15 відповідних угод між НПП «Гуцульщина» та вітчизняними і зарубіжними науковими, навчальними, природоохоронними та громадськими організаціями.

В більшості підписаних договорів йдеться про співпрацю в царстві використання наукових програм, здійснення наукових досліджень, біологічного та фонового моніторингу, напрацювань єдиних підходів та методологічної бази, а також організації еколого-освітницької, рекреаційної діяльності, охорони та збереження природних екосистем, історико-культурної спадщини тощо. Акцентуємо увагу на двох останніх підписаних угодах.

Старокутське ПНДВ НПП «Гуцульщина» в своєму складі має досить цікавий та унікальний об'єкт – дендрації. Це колекція інтродуцентів створена Я.В. Кабином в 1966 році та є цінним науковим надбанням парку і Косівщини загалом. Для поновлення та розширення цієї колекції було підписано договір про творчу та наукову співпрацю між НПП «Гуцульщина» та ДП «Мукачівське лісове господарство». Дендрарій «Березинка» ДП «Мукачівське лісове господарство» має велику колекцію

інтродуцентів, тому з ними, в рамках цього договору передбачено обмін посадматеріалом. В листопаді цього року завезено 21 вид нових інтродукованих, досить рідкісних, дерев та кущів: деморфант селіопатевий, калікант квітучай, ліквідамбур смолистий, криптомерія японська, звіробій ланцетолістий, жимолость шапочникова, дуби македонський, австрійський, грузинський та ін. В майбутньому планується завезти понад 50 різних інтродукованих видів дерев та кущів.

НПП «Гуцульщина» також заключив угоду про співпрацю з Сторожинецьким лісотехнічним коледжем. Метою співпраці є обмін насінням та посадматеріалом між дендрарієм парку та дендропарком коледжу, а також проходження студентами навчальних та виробничих переддипломних практик на базі НПП.

Олег ПОГРІБНИЙ

науковий співробітник НПП «Гуцульщина» кандидат сільськогосподарських наук

«Той, хто любить Паростки кленові
хто діброви молоді ростить
той достоїн людської любові
бо живе й працює для століть»
М.Рильський

Одним з найважливіших завдань НПП «Гуцульщина» є охорона і відновлення лісових екосистем. Саме для забезпечення потреб в посадковому матеріалі цінних лісоутворюючих і декоративних порід створено науково-дослідний розсадник, площею 1,2 га. Особливо закладено плантацію новорічних ялинок - 0,62 га.

Знаходиться розсадник в мальовничому куточку села Кобаки з милою назвою «Лісничівка». Раніше в ньому вирощували в основному лісовідновлюючі та лісоутворюючі породи: ялиця, смерека, дуб черешчатий, клен-явір, бук, а також невелику кількість декоративних порід.

На сьогодні перевага надається декоративним породам рослин, тому, що вони користуються великим попитом, як серед населення, так і в організаціях району. І це не даремно, оскільки всі знають, що посадковий матеріал розсадника Старокутського ПНДВ є високоякісним, який гарно прикрасить будинок, садибу, школу, дитячий садочок чи будь-яку іншу державну установу.

Саджанці вирощені нашими зусиллями, на відміну від завезених із-за кордону, вже є акліматизованими тому добре приживаються і гарно ростуть.

На даний час в розсаднику є понад 100 видів декоративних деревно-чагарникових порід: туя західна (10 видів), кипарисовики (8 видів), ялівці (8 видів), тис ягідний, ялина канадська, мальва сірійська (біла та червона), піон деревовидний, катальпа, вейгела (4 види), дерен, різні види верби, гортензії садова, дейція, різні види барбарисів, троянди та багато інших рослин.

Для бордюру та живоплотів вирощуємо бирючину індійську та звичайну; спірея різних видів, самшит вічнозелений, магнолію падуболисту, пухироплідник, кизильник та інші.

Для альпійських гірок: бересклет Форгуна (3 види), іберис, дімальтія індійська, різні види жимолості, лаванда, лапчатка кушова, кіпрароз.

Також вирощується грецький горіх, смородина, кизил звичайний, терен звичайний, виноград. Із лікарських рослин вирощуємо: ехінацею пурпурову, ромашку лікарську, м'яту перцеву та мелісу.

Працівники НПП «Гуцульщина» постійно приймають активну участь в заходах, які сприяють покращенню екологічного стану в районі, сприяють озелененню різних об'єктів. Спільно із сільськими, селищними, та районною радою докладаємо багато зусиль над створенням парків, скверів у селищі Яблунів та селах Кобаки та Вербовець. Здійснено посадки навколо стадіону в селах Вербовець і Кобаки, біля пам'ятників загиблих воїнів та воїнів УПА – смт. Кути, с. Кобаки. Також проводилася робота по озелененню територій до 200 - річчя з дня народження Т.Г. Шевченка та пам'яті Героїв Небесної Сотні в селах: Вербовець, Черганівка, Кобаки, Рибне, с. Річка, Соколівка, а також смт. Яблунів, (школа), с.м.т. Кути та Косів (гімназія, школа-садок, лісна школа, інститут прикладного мистецтва, районна рада, Косівський РЕМ), Старокосівська школа. Церковні громади сіл Рожнів, Кобаки, Космач, а також с.м.т. Кути та м. Косів (Москалівка).

Всього із цього розсадника в 2015 році (станом на даний час) на різноманітні екологічні акції, толоки, заходи з озеленення дирекцією НПП «Гуцульщина» надано безкоштовно 1543 саджанці.

Посадковий матеріал реалізуємо всім бажаним за невисокими та доступними цінами для різних верств населення.

Любов ЛУКАНЬ
завідувач науково-дослідного розсадника

ЮВІЛЕЙНА «ГІРСЬКА ВЕСЕЛКА»

18 вересня, на майдані Незалежності міста Косова, відбувся ювілейний XV районний молодіжний екологічний фестиваль «Гірська веселка». Проведення фестивалю вкотре на Косівщині стало доброю традицією. Вже не вперше еко-фестиваль організували та провели сектор у справах молоді та спорту (М. Мельничук) та відділ освіти Косівської райдержадміністрації (В. Козьменчук), Національний природний парк «Гуцульщина» (В. Пророчук).

Цьогоріч «Гірська веселка» проходила у рамках Всеукраїнської інформаційно-профілактичної акції «Відповідальність починається з мене». Фестиваль проводився з метою формування екологічної культури молоді, підвищення рівня зацікавленості до вивчення природних дисциплін, та найголовніше, залучення молоді району до активної природоохоронної роботи.

Урочисте відкриття розпочалося з виступу оркестру народних інструментів «Джерельце» під керівництвом З. Романів. Учасники конкурсу під виконання державного гімну України, підняли прапор фестивалю та український стяг. Слова Божого благословення та молитву промовили отець Ю. Корпанюк (УГКЦ) та отець Р. Близнюк (УПЦ КП). Далі з привітанням виступив перший заступник голови Косівської районної державної адміністрації М. Павлюк, міський голова М. Фокшей, начальник відділу освіти Косівської РДА В. Козьменчук та начальник наукового відділу НПП «Гуцульщина», к.б.н. Л. Держипільський.

Представники шкіл району взяли участь у флешмобі. Дівчата у вишиванках з рушничками в руках під керівництвом Р. Бельмеги, донесли до учасників та гостей фестивалю всю теплоту, ніжність та любов до рідного краю.

Цього року у фестивалі взяли участь представники загальноосвітніх шкіл нашого району, Косівського РЦДТ та Яблунівського ЦДТ. Школярі та вихованці центрів дитячої творчості

демонстрували свої таланти, знання екологічних проблем рідного краю та шляхи їх вирішення у 4 конкурсах:

- виставці-конкурсі «Давай повернемо Землі всі веселкові кольори...»;
- екологічному фотоконкурсі «Моя відповідальність за природу рідної Землі»;
- конкурсі малюнку на асфальті «На нас надіється Земля...»;
- конкурсі-виставці домашніх тварин.

На терасі Косівського районного центру дитячої творчості учасники фотоконкурсу висвітлювали тему відповідальності за природу рідної землі. В свою чергу школярі та гуртківці на майдані Незалежності демонстрували композиції, які відображали всі кольори веселки, красу і чарівність матінки-природи. «На нас надіється земля...» - тема, яка дійсно є актуальною у наш час, висвітлена чудовими, тематичними малюнками. Традиційно велику кількість учасників зібрав конкурс домашніх улюбленців.

Після завершення всіх конкурсів, журі підвело підсумки. Переможців нагородили призами та грамотами. Також за активну участь грамотами та заохочувальними подарунками нагороджено по десять учасників у кожній категорії.

В рамках «Гірської веселки» проведено благодійну виставку-ярмарок художніх творчих робіт «З вірою в серці, з турботою про відважних...». Всі вилучені кошти з виставки-ярмарку будуть спрямовані на підтримку поранених бійців антитерористичної операції на Сході України.

Маємо велику надію, що «Гірська веселка» ще не один рік буде збирати багато учасників та ще не раз школярі підкажуть нам, дорослим, свої шляхи вирішення екологічних проблем рідного краю.

Олеся ШЕВЧИК

провідний фахівець відділу екологічної освіти
НПП «Гуцульщина»

ЕКОЛОГО-ПАТРІОТИЧНИЙ «ПАРОСТОК»

Екологічне та патріотичне виховання ґрунтується на спільних механізмах формування відповідного ставлення до природи та довкілля. Молодші школярі – це одна з перших ланок, де закладаються основи еколого-патріотичної культури.

Косівський районний центр дитячої творчості спільно з Національним природним парком «Гуцульщина» організували та провели еколого-патріотичну гру «Паросток». В ній взяли участь вихованці гуртків КРЦДТ – учні 5-7 класів.

Важливим є навчити дітей відчувати красу природи та виховати любов і бережне ставлення до неї.

Гра проводилася з метою посилення патріотичного виховання учнівської молоді та активізації засобів системи національно-патріотичного виховання. Не менш важливим є навчити дітей відчувати красу природи та виховати любов і бережне ставлення до неї.

Екоосвітня НПП «Гуцульщина» ознайомили гуртківців з природоохороною діяльністю парку та розповіли їм про осінні зміни в житті рослин.

Після захоплюючої розповіді про дивовижний світ природи, керівники гуртків КРЦДТ Р.Солиджук та Н. Худак організували та провели екологічну вікторину, конкурс «Впізнай листочок», конкурс-експромт «Допоможіть тваринам дістатися додому». Також вихованці в ході гри орієнтувалися по компасу та вирішували ситуаційні завдання на місцевості. На завершення для гуртківців проведено майстер-клас «Осіньна троянда».

Працівники НПП «Гуцульщина» нагородили грамотами переможців гри, які були визначені за кількістю набраних балів.

Олеся ШЕВЧИК

провідний фахівець відділу екологічної освіти НПП «Гуцульщина»

ЕКОЛЕКТОРІЇ «ОСІННІ ЗМІНИ В ПРИРОДІ»

Наступила чудова пора – золота осінь. Яскравими барвами вона розфарбувала дерева та кущі. Жовтий, червоний, бордовий, зелений – чарівна художниця не шкодує кольорів для матінки-природи.

Саме осінні зміни в природі стали основною темою у рамках виїзного еколекторію «Довкілля Косівщини». Працівники НПП «Гуцульщина» провели екологічні заняття в Косівській ЗОШ І-ІІІ ст. № 1, Косівському НВК «Загальноосвітня школа І ст. гімназія-інтернат», Смоднянській загальноосвітній санаторній школі-інтернат.

Діткам розповіли про зміни, які відбуваються в природі з деревами, чому жовтіють і опадають листя, і як до зими готують комах, птахи, земноводні, плазуни і ссавці.

Після пізнавального уроку учні взяли участь у вікторині. Використовуючи природні матеріали – опале листя, екоосвітня провели майстер-клас по виготовленню аплікації. Школярі та педагоги щиро подякували спеціалістам НПП «Гуцульщина» та запрошували ще навідуватись з новими екоосвітніми програмами.

Уляна БАГРІЙЧУК

провідний фахівець відділу екологічної освіти НПП «Гуцульщина»

СІРКОВОДНЕВЕ ДЖЕРЕЛО НА РІЧЦІ ВОЛІЙЦЯ

Територія Національного природного парку «Гуцульщина» помережена численними водоймами. Всі вони мають важливу природно-пізнавальну, рекреаційну, естетичну та екологічну цінність.

Особливо цінними рекреаційними ресурсами є мінеральні джерела. Їх наявність приваблює туристів та дає можливість розвитку різноманітних видів туризму та рекреації, а особливо лікувально-оздоровчого. Територія парку багата на мінеральні джерела питної води, зокрема виявлені сірководневі, вуглекислі джерела та природні розсоли.

Вода в джерелах смачна і корисна, не містить шкідливих хімічних елементів. Завдяки збалансованому вмісту основних компонентів джерельна вода позитивно впливає на загальний фізіологічний стан людини.

Охорона, впорядкування та догляд за джерелами мінеральних вод є одним з пріоритетних завдань для працівників НПП «Гуцульщина». Зокрема, в рамках виконання природо-охоронного проекту «Збереження Карпатських пралісів», що здійснюється Українським Товариством охорони Птахів, працівниками науки, рекреації та господарського відділу розпочато роботу по облаштуванню сірководневого джерела на річці Воліцця, що розташоване на території Старокутського ПНДВ НПП «Гуцульщина».

Сірководневе джерело розташоване на правому березі р. Воліцця. Даний тип джерел пов'язаний із сірковмісними гіпсами і вапняками неогену, які поширені в зовнішній частині Передкарпатського прогину. Дебіт джерела близько 5 л/год. Вода цього джерела має унікальну рекреаційну та оздоровчу цінність, використовується при лікуванні опорно-рухового апарату, нервової та периферійної системи, шкіри.

В рамках проекту заплановано облаштування джерела та прилеглої території, а саме встановлення навісу над джерелом, облаштування дерев'яного мостика через річку Воліцця, встановлення альтанки, облаштування місць для розведення вогнища та сміттєзбірників.

Облаштування сірководневого джерела на річці Воліцця сприятиме раціональному використанню бальнеологічних ресурсів Косівщини, дасть змогу місцевому населенню активніше використовувати цей об'єкт в оздоровчих та рекреаційних цілях, а також сприятиме розвитку організованого туризму на природно-заповідній території. Перевагою цього об'єкту є зручна транспортна та пішохідна доступність, ступінь складності маршруту розрахований на широкий сегмент відвідувачів, включаючи як дітей так і людей середнього та старшого віку. Запроваджені заходи сприятимуть ефективному та раціональному використанню території Парку та представленню об'єкту «Сірководневе джерело на річці Воліцця», як якісного конкурентноздатного туристичного продукту.

Віталій ХОДАН

заступник начальника відділу рекреації та благоустрою НПП «Гуцульщина»

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС «ДО ЧИСТИХ ДЖЕРЕЛ»

Щорічно, за підтримки Міністерства екології та природних ресурсів України, проводиться Всеукраїнський конкурс «До чистих джерел». Метою Конкурсу є розширення в суспільстві практичної природоохоронної діяльності, спрямованої на охорону і поліпшення стану джерел, річок та водойм України, раціональне використання водних ресурсів, підвищення екологічної і правової обізнаності громадян щодо охорони водних ресурсів шляхом залучення широких верств населення до практичної природоохоронної роботи.

Працівниками Національного природного парку «Гуцульщина» на конкурс було підготовлено 5 робіт: «Благоустрій джерела «Іванова криниця» на еколого-пізнавальній стежці «На гору Клифа», «Благоустрій джерела «Кринчиста криниця», «Біотичні індекси в системі екологічного моніторингу Національного природного парку «Гуцульщина», «Облаштування еколого-пізнавального маршруту «До сірководневого джерела на річці Воліцця», «Паспортизація водних об'єктів території НПП «Гуцульщина».

Водні ресурси Парку мають унікальне екологічне, соціально-економічне, рекреаційно-оздоровче значення. Вода як основа життя потребує раціонального використання та охорони.

Юлія ГАВРИЩУК

провідний фахівець відділу рекреації та благоустрою НПП «Гуцульщина»

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВІСНИК НПП «ГУЦУЛЬЩИНА» / www.nmph.if.ua / №3-4 (52-53) 2015 року

Літній рекреаційний сезон в НПП «Гуцульщина» закінчився відкриттям для любителів активного та екологічного туризму, нової еколого-пізнавальної стежки «На озеро Лебедин (Лебедине)». Протяжність нового маршруту 7 км, тривалість переходу 4,5 год.

Озеро Лебедин оспіване в легендах та піснях. Ця перлина Покутсько-Буковинських Карпат є найцікавішою частиною однойменного заповідного урочища «Лебедин», яке знаходиться на території Шешорського ПНДВ НПП «Гуцульщина».

Озеро Лебедин має зсувне походження, розташоване у центрі улоговини на висоті 650 м н.р.м. Його глибина в окремих місцях сягає до 28 м.

Дуже цінним та розмаїтим є видовий склад рослин, які можна побачити на маршруті. Зокрема на приозерній ділянці зростає низка малопоширених видів, властивих Карпатським лісам, таких як первоцвіт весняний, вовчі ягоди звичайні, цириця проміжна, різні види папороті. Загалом тут зростає 16 видів рослин занесених до Червоної книги України.

Лебедине озеро – пам'ятка природи Косівщини, улюблене місце відпочинку місцевих жителів та туристів. Тому для рекреаційної привабливості маршруту працівники відділу рекреації та благоустрою спільно з працівниками Шешорського ПНДВ промаркували екостежку, встановили вказівники та облаштували п'ять місць відпочинку.

Ольга Гарасим'юк

провідний фахівець відділу рекреації та благоустрою НПП «Гуцульщина»

ПІДСУМКИ ФОТОКОНКУРСУ «МОЯ МАЛЬОВНИЧА КОСІВЩИНА»

Другий рік поспіль Національний природний парк «Гуцульщина» проводить заочний фотоконкурс «Моя мальовнича Косівщина», присвячений Всесвітньому дню туризму. Метою конкурсу є привернення уваги учнівської молоді до унікального природного та етнокультурного потенціалу нашого краю, розкриття творчих здібностей, висвітлення рекреаційно-туристичного потенціалу нашого району та позиціонування його як краю для туризму. Косівщина – це самобутність та колорит. Саме це і показали у своїх світлинах наші учасники.

У фотоконкурсі взяли участь учні 5-9 класів загальноосвітніх закладів району. У своїх світлинах юні любителі фотомистецтва передали красу, самобутність та колорит нашого краю. Роботи, що відповідали вимогам конкурсу оцінювало журі. Отож, за підсумками конкурсу вітаємо переможців, а саме Костинюк Тетяну, ученицю Косівської ЗОШ I-III ступенів №2, Парижняк Богдана, учня Яворів-Безульківської ЗОШ I-II ступенів та Лосюк Юлію, учениця Яворівської ЗОШ I-III ступенів. Також відзначені роботи Копильчук Дениса, учня Яворівської ЗОШ I-III ступенів, Полганюк Назарія, учня Косівського НВК «ЗОШ-гімназія-інтернат» та Лепкова Богдана, учня Косівської ЗОШ I-III ступенів №2. Учасники конкурсу нагородженні грамотами та пам'ятними сувенірами НПП «Гуцульщина».

Щиро дякуємо, всім учасникам фотоконкурсу «Моя мальовнича Косівщина». Бажаємо Вам натхнення, творчих успіхів, нових досягнень та звершень. Любіть та подорожуйте рідним краєм!

Віталій ХОДАН

заступник начальника відділу рекреації та благоустрою НПП «Гуцульщина»

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВІСНИК НПП «ГУЦУЛЬЩИНА» / www.nmph.if.ua / №3-4 (52-53) 2015 року

СЕМІНАР-НАРАДА З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ

На базі НПП «Гуцульщина» проведено значну частину семінар-наради з питань охорони праці за участю страхових експертів районних відділень виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в Івано-Франківській області.

Директор парку Василь Пророчук ознайомив присутніх з напрямками діяльності НПП «Гуцульщина», проблемами та перспективою його функціонування, а також звернув увагу на важливості, для парку, дотримання правил охорони праці на всіх ланках його діяльності. При огляді кабінету з охорони праці та документації учасники заходу, а також начальник управління виконавчої дирекції Фонду Наталія Глинська, відзначили серйозне ставлення до своєї роботи інженера з охорони праці Івана Уруського та сприяння в організації цієї роботи дирекції парку. Відтак учасники семінару безпосередньо ознайомились з організацією роботи по проведенню інструктажів та навчання з охорони праці перед проведенням санітарно-оздоровчих заходів у Косівському ПНДВ (начальник В.Д. Глодовий).

Іван УРУСЬКИЙ
провідний фахівець з охорони праці НПП «Гуцульщина»

ГОСПОДАРКА НПП «ГУЦУЛЬЩИНА»

З часу створення Національного природного парку «Гуцульщина» господарський відділ відіграє надзвичайно важливу роль в забезпеченні умов сталого, безперебійного функціонування всієї установи.

2015 рік не був винятком, господарниками впродовж року зроблено великий обсяг робіт:

- виготовлено вуликів для пасіки Старокутського ПНДВ та новоствореного бджолиного господарства на території адміністративного корпусу;
- залито бетонні стяжки в складському приміщенні розсадника Старокутського ПНДВ;
- залито бетонні стяжки та змонтовано підлогу в складському приміщенні, реконструйованому під конюшню, біля науково-просвітницького корпусу;
- зроблено приміщення для дров в Старокутському ПНДВ;
- проведена підготовка центрального корпусу та всіх підрозділів до зими: забезпечення дровами, ремонт під'їзних доріг тощо;
- разом з працівниками ПНДВ брали участь у заготівлі сіна для коней;
- підтримувався в належному стані благоустрій території адміністративного корпусу.

Михайло ГАВРИЛЯК
заступник директора з загальних питань, начальник господарського відділу

ІХ ПОЗАЧЕРГОВИЙ З'ЇЗД ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ ТОВАРИСТВА «ГУЦУЛЬЩИНА»

У травні, ювілейного для Всеукраїнського об'єданого товариства «Гуцульщина» року, передчасно пішов із життя його засновник і багаторічний очільник Дмитро Ватаманюк, тож виникла необхідність в обранні нового керманіча.

На ІХ-му позачерговому з'їзді Всеукраїнського об'єданого товариства «Гуцульщина», котрий проходив 21 червня у конференц-залі національного природного парку «Гуцульщина» у Косові, представники десяти осередків Прикарпаття, Буковини, Закарпаття, Львівщини обрали головою - Дмитра Стефлюка.

Дмитро Петрович, у лютому 1990 року, на установчій конференції у Верховині, брав участь у закладенні основ новітньої національно - патріотичної організації із січовими традиціями - товариства «Гуцульщина».

У 1998-1999 роки — голова і заступник голови Верховинської районної ради. 2000-2011 роки — голова Асоціації місцевого самоврядування Гуцульського регіону. У 2005-2006 роках брав активну участь у заходах щодо збереження цілісності гірських районів Гуцульщини під час спроби проведення урядом України адміністративно - територіальної реформи. У 2009 році очолювана ним Асоціація провела значну роботу по збереженню ЗУ «Про статус гірських населених пунктів України». Із 2011 року - заступник директора із наукових питань НПП «Верховинський».

Юрій СТЕФУРАК

*заступник директора з наукової роботи НПП «Гуцульщина», к.б.н.
голова Косівського товариства «Гуцульщина»*

НАУКОВИЙ ПІДХІД ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ГУЦУЛЬЩИНИ

11 вересня 2015 року, у рамках ХХІІ Міжнародного Гуцульського фестивалю, у місті Надвірна Івано-Франківської області, відбулася ХІХ науково-практична конференція на тему: «Національно-патріотичне, природно-екологічне та морально-правове виховання населення Гуцульського регіону – важливий вклад у збереження цілісності України, її природних ресурсів та історико-культурної спадщини: стан, проблеми, шляхи їх розв'язання», в роботі якої взяли участь понад 100 науковців, представників державної влади й місцевого самоврядування та громадянськості з різних куточків України. Детальний аналіз ситуації на Гуцульщині проаналізовано в пленарних доповідях відомих науковців,

а також на засіданнях 5-ти секцій.

НПП «Гуцульщина» на конференції представляли: Юрій Стефурак, к. б. н., заступник директора парку з наукової роботи, голова Косівського товариства «Гуцульщина», який на секції «керівників органів місцевого самоврядування, виконавчої влади та товариства «Гуцульщина» виступив з доповіддю «Проблеми та перспективи діяльності НПП «Гуцульщина», а також Любомир Держипільський, к. б. н., начальник наукового відділу, голова РГО «Спадщина Гуцульщини», який на секції «природоохоронних установ та організацій Гуцульщини» виступив з доповіддю «Об'єкти мегалітичної культури та топоніміки Гуцульщини».

На конференції схвалено Рекомендації до державних органів влади та вручено почесні нагороди, зокрема поетеса з Косова Марія Влад, яка в цьому році відзначила 75-річний ювілей, отримала найвищу відзнаку Всеукраїнського Товариства Гуцульщини «Патріот Гуцульщини».

Марія Пасайлюк,

*старший науковий співробітник НПП «Гуцульщина», к.б.н.
секретар Косівського товариства «Гуцульщина»*

УВАГА! АФРИКАНСЬКА ЧУМА СВИНЕЙ

Африканська чума свиней (АЧС) (*Pestis africana suum*) - небезпечна інфекційна хвороба свиней, яка характеризується лихоманкою, запальними і дистрофічними ураженнями внутрішніх органів, чисельними крововиливами та високою смертністю. Захворювання вперше було описано в Африці дослідником Монтгомері у 1921 році, через що його також називають хворобою Монтгомері. В Україні спалах африканської чуми свиней зафіксовано в 70-х рр. минулого століття. З того часу хвороба реєструвалася у Вірменії та деяких автономних республіках Російської Федерації і в багатьох країнах Європи та Америки.

Ця хвороба характеризується значними економічними збитками, зумовленими відсутністю вакцини, запровадженням спеціального режиму для свиногосподарств, обов'язковістю дотримання ветеринарно-санітарних вимог до утримання свиней, витратами на проведення моніторингових та діагностичних досліджень, організацію профілактичних та ліквідаційних заходів, в разі загрози чи виникнення хвороби та торговельними обмеженнями, що запроваджуються для недопущення її розповсюдження.

Що необхідно знати пересічному громадянину та власникам тварин про Африканську чуму свиней (АЧС)? АЧС не становить небезпеки для людей. На АЧС хворіють лише дикі та свійські свині (всіх видів, порід та статево-вікових груп). Резервуаром Африканської чуми свиней в природі є дикі свині, від яких заражаються свійські (домашні свині). Основний шлях передачі збудника - це безпосередній контакт тварин між собою (хворої та здорової) та перенос збудника від хворої до здорової тварини через посередника, в ролі якого найчастіше виступає людина, що випадково забруднилась виділеннями хворої тварини та мала контакт зі здоровою, а також - предмети догляду, інвентар, взуття та одяг, транспортні засоби та корми, в тому числі й харчові відходи.

АЧС - це висококонтагіозна (надзвичайно заразна), гостра (ознаки хвороби розвиваються дуже швидко), інфекційна (здатна до зараження, тобто може передаватись від однієї сприйнятливої тварини до іншої), вірусна (на збудник не діють антибіотики, тому не має лікування).

Дуже характерною ознакою для АЧС є поява червоно-фіолетових плям на шії, рилі та вухах, череві, між кінцівками та у промежині. Іноді до основних симптомів захворювання можуть додаватися бронхіт чи пневмонія. Дихання стає поверхневим, частим та інколи супроводжується кашлем. За 1-2 доби до загибелі температура тіла падає нижче норми, і тварини лишаються майже непритомними. Захворювання може продовжуватися від 4 до 15-20 діб і зазвичай закінчується летально. У тих свиней, які виживають, відмічають хронічний перебіг захворювання із лихоманкою, виснаженням та відставанням у рості і розвитку, а також запаленнями суглобів, їхніми безболісними набряками, некрозами на шкірі та кератитами і перикардитом. Хронічний перебіг АЧС може продовжуватися 2-15 місяців. Якщо до такої картини додається ускладнення на легенях, свині також з часом гинуть.

Збудником хвороби є ДНК-вірус родини *Asfaviridae* роду *Asfivirus*, виду вірус африканської чуми свиней, що характеризується вираженою варіабельністю вірулентних властивостей, високотійкий до факторів зовнішнього середовища. У трупах свиней вірус зберігається до десяти тижнів, у м'ясі від хворих тварин - до 155 днів, копченій шинці - до 5 місяців, у гною - до 3 місяців. Холод всього лиш консервує збудника.

Якщо у Вас виникла підозра на АЧС, ви не повинні відвідувати інші господарства, щонайменше впродовж двох діб. Виявивши хвору тварину чи труп свині в природному середовищі необхідно негайно сповістити про це лікаря ветеринарної медицини. Обов'язково відправте зразки у відповідну лабораторію для уточнення діагнозу.

За період з 2012 року в Україні зареєстрували 36 випадків африканської чуми свиней, 19 серед яких — впродовж 8 місяців 2015 року. Наприкінці липня 2015 року на одному зі свинових господарств у Київській області через виявлення хвороби. Знищено понад 60 тис. свиней. З метою боротьби із захворюванням в 2015 році здійснювався відстріл диких свиней у місцях виявлення збудника в природних умовах Київської, Рівненської, Житомирської, Полтавської та Сумської областей. Наприкінці жовтня 2015 року африканську чуму свиней зафіксовано на півдні України — в Одеській та Миколаївській областях, а у листопаді 2015 року африканську чуму свиней виявлено в Черкаській області, де було знищено 270 голів свиней.

Вірус африканської чуми свиней не становить небезпеки для людини та надзвичайно небезпечний для свиней!

Роман ІВАНЧУК

провідний інженер з охорони природних екосистем НПІ «Гуцульщина»

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВІСНИК НПІ «ГУЦУЛЬЩИНА» / www.npif.ua / №3-4 (52-53) 2015 року

*Бажаємо міцного здоров'я, подальшої реалізації їх творчих можливостей та родинного щастя.
Многая Вам літ!!!*

В цьому році відзначила 75-річний ювілей Марія Влад – княгиня гуцульського роду, як називають її в письменницькому світі.

Марія Миколаївна Влад (Ганцяк) народилася 25 серпня 1940 року в мальовничому карпатському селі Розтоки, Косівського району.

Письменниця, журналістка, громадська діячка. Авторка трьох прозових книжок, численних ліричних та релігійних збірок. Працювала журналісткою, зокрема в газеті «Літературна Україна», і редактором журналу Welcome to Ukraine. На Українському радіо вела культурологічні програми. Член НСПУ з 1972 р. Поезії та статті друкувалися в багатьох країнах світу. 1980-1988 рр. - працювала в газеті «Літературна Україна». Працювала в РУСі, була софундатором створення Жіночої громади РУХу, Спілки солдатських матерів.

Учасниця багатьох вітчизняних і зарубіжних наукових, релігійних, літературних форумів і конференцій, автор радіопубліцистичних програм. 2003 року стала лауреатом премії «Благовіст» за книжку «Який цей світ». В 2009 році дипломантка конкурсу «Коронація слова» за роман «Святий Йосиф Обручник». З того часу також побачили світ: поезії Марії Влад «Світло слова» (2012р.), літературно-художнє видання «Кедрове Божеліся» (2013р.) та вибрані поезії «Барвінкові Розтоки Марії Влад» (2015р.).

Марію Влад нагороджено офіцерським Хрестом з мечами, орденом княгині Ольги III ступеня та журналістською відзнакою «Золоте перо», а в цьому році вона отримала найвищу відзнаку Всеукраїнського товариства Гуцульщини «Патріот Гуцульщини».

Нестору Библюку в цьому році виповнилося 80 років.

Нестор Іванович — український вчений в галузі лісотранспорту, доктор технічних наук, професор. З 1994 р. — завідувач кафедри лісових машин і доріг Українського державного лісотехнічного університету. З 1997 р. — виконує обов'язки голови спеціалізованої вченої ради по захисту докторських дисертацій. З 2002 р. член науково-технічної ради НПП «Гуцульщина». Автор понад 150 наукових праць.

Громадська діяльність — голова регіонального об'єднання дослідників Гуцульщини, голова центру інженерної екології, голова комісії екологічних технологій наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка, голова відділення на Гуцульщині Гуцульського дослідного інституту в Чикаго, академік — секретар лісотехнічної секції Лісівничої академії наук України. Один із організаторів першої міжнародної наукової конференції «Проблеми Гуцульщини» (Косів – 1993).

У 1991-1993 рр. як керівник і учасник художньої самодіяльності Львівського товариства «Гуцульщина» здійснював постановку вистави «Веління природи» за повістю Г. Хоткевича «Камінна душа», інсценізацію його «Гуцульських акварелей» і балади Ю. Федьковича «Довбуш», відзначених дипломами на II, III, IV Гуцульських фестивалях.

Засновник і видавець НПП «Гуцульщина»
Свідцтво про державну реєстрацію
ІФ №512 від 12.03.2004 року
Наша адреса:
вул. Дружби, 84 м. Косів Івано-Франківська область;
тел./факс (03478) 2-37-09

КОНТАКТИ

Вісник засновано 27 вересня 2002 року
Видруковано в НПП «Гуцульщина»
Редактор Василь ПРОРОЧУК

Офіційний сайт НПП «Гуцульщина»
www.nnpf.if.ua

Слідкуйте за нашими оновленнями:
www.facebook.com/pages/Національний-природний-парк-Гуцульщина/368038556607026